

1932 październik 6, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Wicekomisarza Rządu inż. Włodzimierza Szaniawskiego w zastępstwie Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc wrzesień 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 46-51.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA

Życie polityczne w miesiącu sprawozdawczym [było] w dalszym ciągu ożywione. Na czoło zagadnień wysunęły się: proces przeciwko członkom OWP, strajk w porcie gdyńskim i zakaz działalności OWP na terenie Pomorza. Prasa miejscowa poświęciła wiele uwagi wymienionym zagadnieniom, przy czym stwierdzić należy, że wyrok skazujący przywódców OWP na więzienie na ogół komentowany był z dużą rezerwą, często zaś nawet wprost przychylnie. BBWR nie przejawiał w dalszym ciągu żywszej działalności, nawet w dziedzinie prac wewnętrzno-organizacyjnych. SN nie ujawniło zewnętrznej działalności, niemniej jednak okazywało wiele zainteresowania sprawami dotyczącymi OWP. OWP dzięki utracie swoich przywódców nie rozwijał normalnej pracy w terenie. Zakaz działalności OWP na terenie Pomorza został przyjęty przez członków Obozu na tut[ejszym]. terenie ze spokojem, co należy tłumaczyć tym, iż miejscowe władze Obozu liczyły się z rozwiązaniem tej organizacji po gdyńskim procesie. Ch[rześcijańska]D[emokracja] przystąpiła do zorganizowania koła miejscowego w Gdyni, przy czym sądzić należy, że uda się jej pozyskać zwolenników w umiarkowanych kołach kupieckich i rzemieślniczych. NPR Prawica dąży do zwiększenia swoich wpływów na terenie robotniczym i projektuje założenie w Gdyni koła NPR, które promieniowałoby politycznie na robotnicze związki zawodowe. PPS CKW naraziło się na pewne osłabienie swoich wpływów wśród marynarzy i robotników portowych. Miejskowe stowarzyszenia społeczne nie przejawiały żywszej działalności. Na uwagę zasługuje natomiast odbycie w Gdyni wielkiego zjazdu urzędników kolejowych z całej Polski. Kryzys gospodarczy i powiększające się bezrobocie nie wywarły jak dotąd oddźwięków politycznych. Daje się jednak zauważyć wśród bezrobotnych pewien niepokój spowodowany zbliżającą się zimą.

[II.] PRASA.

Prasa miejscowa w miesiącu sprawozdawczym zajmowała się w pierwszym rzędzie zagadnieniami politycznymi. Najwięcej zainteresowania okazano przy omawianiu wyroku skazującego członków OWP na więzienie oraz sprawie zakazu działalności OWP na terenie Pomorza. W szczególności „Gazeta Morska” naświetliła wyżej wymienione sprawy w szeregu dłuższych artykułów. Z gazet pozamiejscowych wiele uwagi tym sprawom poświęciły „Słowo Pomorskie” i „Kurjer Poznański”. Z innych zagadnień na czoło wysunęła się sprawa strajku portowego, który był omawiany przez prasę przede wszystkim z punktu widzenia interesów gospodarczych.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

BBWR. W dalszym ciągu obserwuje się zanik jakiegokolwiek pracy organizacyjnej. Zjawisko to, poza przyczynami podanymi w poprzednich sprawozdaniach, należy przypisać brakowi energicznych działaczy na terenie Gdyni, którzy mogliby opanować tarcia personalne w łonie obozu pro rządowego.

SN. Żywszej działalności Stronnictwa Narodowego nie zaobserwowano. Zakaz działalności OWP na Pomorzu odbił się żywym echem w sferze wpływów SN. Nie ujawniło się to jednak dotąd w żadnym wystąpieniu na zewnątrz w formie zwołania zebrań, czy też zgromadzeń dla omówienia poruszanej sprawy.

OWP. Działalność OWP na terenie Gdyni [jest] w dalszym ciągu słaba. W miesiącu sprawozdawczym odbyły się dwa zebrania Wydziału Powiatowego i cztery zebrania poszczególnych placówek, na których omawiane były sprawy pomocy uwięzionym działaczom Obozu oraz zostały wygłoszone referaty propagandowe. W dniu 16 września [br.] członek Wydziału Okręgowego OWP, redaktor [Edward] Piszcz z Torunia dokonał kontroli Wydziału Powiatowego w Gdyni. Wiadomość o zakazie działalności przyjęta została przez członków OWP w Gdyni nad wyraz biernie, co należy przypisać osłabieniu działalności OWP na tutejszym terenie wskutek uwięzienia przywódców oraz pewnemu przygotowaniu się do rozwiązania Obozu na skutek wersji jakie od kilku tygodni

na ten temat krążyły. Jak wynika z otrzymanych informacji należy się liczyć z wstępowaniem członków OWP do Tow[arzystwa]. Powstańców i Wojaków oraz do „Sokoła”, tym bardziej, że tutejsze gniazdo „Sokoła” opinane jest przez OWP, dzięki wpływom adwokata [Mariana] Zawodnego i inspektora ubezpieczeń [Stanisława] Latosińskiego. Podkreślić należy, iż tutejszy Wydział Powiatowy otrzymał pismo z Komitetu Dzielnicy Zachodniej w Poznaniu z dnia 30 września br. [oznaczone] Nr 1792/32, podpisane przez Stefana Wyrzykowskiego i Feliksa Fikusa z instrukcją aby na razie zaniechać działalności oraz z zapytaniem czy w Gdyni dokonana została w swoim czasie rejestracja OWP u odnośnych władz. Jak wynika z wymienionego pisma, spodziewać się należy złożenia przez OWP odwołania od decyzji Pana Wojewody Pomorskiego [Stefana Kirtiklisa] do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, względnie [do] Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

ChD. Dotychczas Chrześcijańska Demokracja nie przejawiała na terenie Gdyni żadnej działalności, ostatnio jednak dzięki inicjatywie redaktora [Mieczysława] Mistata w dniu 24 września [br.] odbyło się zebranie informacyjne tego stronnictwa. Należy się spodziewać, iż dojdzie do utworzenia w Gdyni koła ChD, co byłoby zjawiskiem pożądanym, ponieważ inicjatorzy stworzenia tej nowej placówki są ludźmi umiarkowanymi i lojalnymi oraz zwalczają politykę SN i OWP.

NPR Prawica. Czynione są próby zorganizowania zwolenników NPR w komórkę polityczną, w postaci utworzenia w Gdyni koła NPR Prawicy. Próby te nie przybrały dotychczas realnej postaci, niemniej jednak mają szansę urzeczywistnienia. Projektowana organizacja miałaby za zadanie opanowanie ruchu robotniczego w porcie, gdzie dotąd dominują wpływy PPS CKW.

PPS CKW. Ostatni strajk portowy podkreślił dobitnie, iż dotychczas robotnicy portowi i marynarze w znacznej większości znajdują się pod wpływami Zw[iązku]. Zaw[odowego]. Transportowców (PPS CKW). W szczególności dzięki wyteżonej pracy sekretarza tego związku [Edmunda] Guziałka, wpływy innych związków zawodowych znacznie się zmniejszyły i dopiero umowa jaką ZZZ i ZZP zawarły z pracodawcami przy likwidacji strajku osłabiła nieco wpływy PPS i otworzyła lepsze nadzieje na przyszłość dla innych związków. Obecnie zadanie to zostało jeszcze bardziej ułatwione wskutek aresztowania Guziałka za komunizm. Podkreślić należy, że Guziałek popierany był stale przez centralne władze PPS, natomiast miejscowy Komitet PPS w Gdyni odnosił się do Guziałka nieprzyjaźnie i był z nim w bardzo luźnym kontakcie. Odsunięcie Guziałka od terenu gdyńskiego powinno przyczynić się do znacznego upadku wpływów PPS, w szczególności w porcie, o ile naturalnie moment ten zostanie odpowiednio wykorzystany przez inne ugrupowania polityczne, zainteresowane w opanowaniu ruchu robotniczego.

[IV.] POLSKI ZWIĄZEK I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Związek Urzędników Kolejowych RP⁹. W dniach od 17 do 19 września br. odbył się w Gdyni 10. Zwyczajny Walny Zjazd Delegatów Zw[iązku]. Urzędników Kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej. W pierwszym dniu od godz. 9.00 do 10.00 w kościele NMP odbyło się nabożeństwo, na którym byli obecni wszyscy uczestnicy zjazdu w liczbie około 500 osób ze sztandarami związkowymi z poszczególnych okręgów. Po nabożeństwie uczestnicy zjazdu, z miejscową orkiestrą kolejową na czele, udali się w pochodzie do sali [Państwowej] Szkoły Morskiej. O godz. 11.00 senator Leon Lempke, prezes głównego zarządu ZUK, dokonał otwarcia zjazdu, wzniósł przy tym okrzyk na cześć Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta [Ignacego] Mościckiego i Marszałka [Józefa] Piłsudskiego, po czym na przewodniczącego zjazdu powołał Müllera z Bydgoszczy. Zatwierdzenie składu prezydium odbyło się w drodze specjalnego głosowania, gdyż wysunięto na to stanowisko dwie kandydatury: Müllera i Radtkego z Warszawy, jednak większością głosów wybrano Müllera, za którym głosowały okręgi: gdański, katowicki, poznański i krakowski, zaś za Radtkem: warszawski, radomski i wileński. Przewodniczący Müller wygłosił przemówienie, nawołując uczestników zjazdu do spokojnej pracy przy obradach, aby [udowodnić] wobec władz państwowych i społeczeństwa, iż ZUK jest organizacją jednolitą, dojrzałą, tak pod względem zawodowo-gospodarczym, jak i społeczno-politycznym oraz, że ZUK ma zawsze na względzie konieczność państwową, a tym bardziej obecnie, [czyli]

⁹ Związek Urzędników Kolejowych RP (ZUK) powstał w 1920 r. jako Zrzeszenie Pracowników Biurowych Kolei Polskich z siedzibą w Warszawie. W listopadzie 1924 r. połączył się ze Związkiem Urzędników Kolejowych RP z siedzibą w Poznaniu, przyjmując też jego nazwę. Został wpisany 29 lipca 1930 r. do rejestru Komisariatu Rządu pod nr 1190. Zrzeszony był w Centrali Zjednoczenia Klasowych Związków Zawodowych w RP.

w chwili przesilenia gospodarczego jakie przeżywają narody całego świata. Po przemówieniu Müller wzniosł również okrzyk na cześć Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Mościckiego, Marszałka Piłsudskiego i ZUK, a następnie po trzykrotnym powtórzeniu przez zebranych tegoż okrzyku Müller wezwał zebranych do uczczenia pamięci bohaterskich lotników śp. por. [Franciszka] Żwirki i inż. [Stanisława] Wigury, co też uczyniono przez powstanie i dwuminutową ciszę. W imieniu kierownika Ministerstwa Komunikacji przemówił urzędnik Dyrekcji Kolei w Gdańsku, Ostroszewski, składając życzenia pomyślnych obrad. Następnie odbył się wybór poszczególnych komisji, tj. mandatowej, wyborczej, statutowo-regulaminowej, wnioskowej i budżetowej. Delegaci do tych komisji byli uprzednio wyznaczeni przez odnośne okręgi i na zjeździe odczytano [ich] nazwiska, a następnie zatwierdzono je w drodze głosowania przez aklamację. W dalszym ciągu [obrad] komisja rewizyjna złożyła sprawozdanie ze swojej działalności, nadmieniając, iż zarząd główny ZUK przekroczył w wydatkach preliminarz na sumę sięgającą 500 000 zł. Mimo to komisja rewizyjna wniosła projekt udzielenia absolutorium zarządowi głównemu, stwierdzając różnymi faktami, iż zarząd ten zasłużył na zaufanie. Następnie zabrał głos ustępujący prezes głównego zarządu ZUK, senator Leon Lempke, omawiając przy tym pracę zarządu głównego w dziedzinie organizacyjnej i podkreślił dodatnie wyniki osiągnięte dla poprawy bytu urzędników kolejowych. W dyskusji nad sprawozdaniem z działalności zarządu głównego podkreślono, iż zarząd główny w wielu wypadkach, gdy chodzi o poprawę bytu urzędników kolejowych, nie występuje przed odpowiednimi czynnikami i dlatego nie osiąga takich rezultatów jakie mógłby osiągnąć. Dalej krytykowano wydatkowanie 327 000 zł na budowę domu ZUK w Warszawie, udowadniając, że dom ten nie powinien być kosztować więcej niż 100 000 zł. W dyskusji nad krytyką działalności zarządu głównego zabierali głos przeważnie delegaci z okręgu warszawskiego i częściowo z wileńskiego. Podczas dyskusji jeden z delegatów okręgu warszawskiego, który ma być studentem wyższej szkoły technicznej wyraził się, że wśród delegatów zjazdu istnieją dwie idee: idea pracy zawodowej i idea demagogii. Tę ostatnią propagują okręgi wschodnie, tj. warszawski, radomski i wileński. Po tych słowach delegaci wymienionych przez mówcę okręgów zaczęli gremialnie opuszczać salę, jednak wskutek interwencji prezydium powrócili na swoje miejsca, po czym ze strony prezydium wytknięto nietakt owemu studentowi i [kontynuowano] obrady. W dniu 18 września [br.] odbyły się posiedzenia poszczególnych komisji, po czym po przedłożeniu sprawozdań przystąpiono w dniu 19 września [br.] do wyborów nowego zarządu głównego, w wyniku których prezesem pozostał dotychczasowy prezes Leon Lempke, sekretarzem generalnym Wacław Stępiński, skarbnikiem Julian Nowakowski, członkami zarządu: Zygmunt Cieszyński, Bolesław Dzikowski, Korpik, Tycner, Kępiński, Bolesław Gaca, Ptaszek, Kowalczyk, Szramkiewicz, Śniatecki, Beza, Bojko, Radtke, Szymczyk, Tomaszewski, Tyszkowski i Bandurski, Z pośród nowo wybranych członków zarządu głównego większość wchodziła w skład poprzedniego zarządu ZUK. Obrady zakończono w dniu 19 września br. w godzinach obiadowych przez wzniesienie okrzyku na cześć Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Mościckiego, Marszałka Piłsudskiego i ZUK.

[V.] SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Świętego. W dalszym ciągu odbywają się periodyczne zebrania religijne, natomiast żywszej pracy organizacyjnej nie zaobserwowano.